

Marta Harnecker

Idéer för kampen

Introduktion

Marta Harnecker [MH] är en betydande och inflytelserik personlighet i den latinamerikanska vänstern. Hon är författare till ett stort antal böcker och artiklar om marxistisk teori, om flera latinamerikanska länder (inklusive Kuba), m m. Se [Om Marta Harnecker](#) (av Alex Fuentes) för en utförligare presentation.

De två korta texter som återges nedan är två avsnitt (nr 4 och 5) hämtade från samlingen *Idéer för kampen*¹ De översatta texterna behandlar problem som har med det revolutionära partiet att göra: inre partidemokrati, byråkratisk centralism vs demokratisk centralism, minoriteters rättigheter m fl, frågor som ständigt aktualiseras – t ex rörde debatten om s k tendensfrihet inför Vänsterpartiets kongress 2016 sådana frågeställningar.²

MH:s diskussion har även relevans för den uppenbarligen ganska infekterade debatt och de personstrider som fördes inför Vänsterpartiets Stockholmsdistrikts årskonferens i år (2017).³

Liknande partstrider, där personfrågor hamnat i centrum och politiken hamnat i skymundan har under senaste åren även förekommit i Socialdemokratin (bl a Juholt-affären) och Miljöpartiet.

I synnerhet för ett revolutionärt parti är denna typ av partistrider av ondo. Hur ska man skapa så gynnsamma förutsättningar som möjligt för att kunna undvika eller åtminstone begränsa denna typ av problem? Det är sådana frågor som MH diskuterar och försöker besvara.

MH betonar vikten av *demokratisk centralism*, att både demokrati och centralism behövs för att ett parti ska fungera väl och inte förfalla till *byråkratisk centralism* eller tvärtom bli oförmöget att ingripa på ett effektivt sätt i klasskampen. För att upprätthålla demokratin är det synnerligen viktigt att se till att minoriteters rättigheter vårdas.

¹ Skriften innehåller 12 avsnitt. Dess 1:a upplaga kom ut 2004 och i en reviderad version 2016.

² Se t ex följande artikelsamlingar om de debatter kring dessa frågor som hölls inför V:s partikongress 2016: [Vänsterpartiet, tidningen Revolution och SP, Debatten om V, Revolution och SP rullar vidare, Vänsterpartiet, Revolution och tendensfrihet, Debatt: Vänsterpartiet och tendensfrihet](#) och [Vänsterpress om Vänsterpartiets 41:a kongress \(maj 2016\)](#). Även de uppenbarligen ganska uppslitande

³ Se Håkan Blomqvists artikel [Nej V-kamrater, sopa inte rent!](#) (från tidningen *Internationalen*)

Undertecknad anser att Harnecker ställer problemen korrekt, men undviker att föra resonemanget till sin logiska konsekvens: Erfarenheten visar att det inte räcker med att lita till majoritetens goda vilja, utan att det behövs stadgemässiga och andra garantier för minoriteternas rättigheter, vilket kräver en radikal brytning med den stalinistiska partisynen, ett steg som uppenbarligen MH inte beredd att ta. Vi får återkomma till frågan i andra sammanhang.

Översättningarna är gjorda från de spanskspråkiga originalen. Nedanstående artiklar liksom hela skriften finns även i engelsk översättning på nätet, se [Ideas for the struggle](#).

3/4 2017

Martin F

Ska vi avfärda byråkratisk centralism och bara använda oss av samförstånd?

Översättning: Eva Björklund

1. Vänsterpartier var under lång tid mycket auktoritära. Vanligtvis har de tillämpat en byråkratisk centralism starkt påverkad av den sovjetiska socialismens praktik. **Alla kriterier, arbetsuppgifter, initiativ, handlingsprogram fastställdes av partitoppen, utan att medlemmarna kände till dem och diskuterade dem.** Medlemmarnas uppgift var att lyda order utan att diskutera, ofta inte heller förstå. Det blir allt tydligare för de flesta att ett sådant förhållningssätt inte är godtagbart.
2. Men när vi bekämpar denna byråkratiska, centralistiska avvikelser måste vi undvika ultrademokratiska avvikelser, där det går åt mer tid till att diskutera än att handla, för **att allt, även sånt som inte behöver diskuteras, tas upp till diskussioner som många gånger snöper all konkret handling.**
3. På senare tid har det funnits tendenser att när centralismens byråkratiska avvikelser kritiserats, så har all central styrning avfärdats.
4. Det talas om behovet av att organisera grupper på alla samhällsnivåer och att dessa grupper

inom sig ska tillämpa strikt demokratiska former, vilket vi självklart håller med om. Det vi inte håller med om är att inte försöka länka ihop dem organisatoriskt. **Med viljan att vara demokratiska och flexibla och kämpa på många olika fronter, avfärdas strategiska prioriteringar och samordnade aktioner.**

5. För en del är samförstånd den enda godtagbara vägen. Det hävdas att syftet är att inte genomdriva beslut utan att alla känner sig hörda. Men denna metod som eftersträvar allas samtycke och som är till synes demokratisk, är ofta mer antidemokratisk, för **den ger ett mindretal rätten till veto**: i extremfallet kan en enda person hindra överenskommelser om handling som stöds av ett överväldigande flertal.

6. Å andra sidan är problemen ibland så komplicerade, organisationen så stor och det politiska läget sådant att det behövs snabba beslut, och sådant att det skulle vara så gott som omöjligt att använda samförståndsvägen, även om man bortser från faran för manipulation.

7. **Jag tror inte det går att uppnå politisk effektivitet utan en samlad ledning** som avgör vilka aktioner som behöver genomföras i kampens olika skeden och för att uppnå ett sådant avgörande är det viktigt att det föregås av en omfattande diskussion, där alla uppfattningar får höras inför beslut som alla ska respektera.

8. För att uppnå en gemensam handlingslinje, måste organisationernas lägre nivåer respektera de beslut som tagits av högre organ, och de som hamnar i minoritet måste godta den linje som segrar, och genomföra aktionerna tillsammans med alla andra medlemmar.

9. En politisk instans som på allvar vill kämpa för att förändra samhället kan inte ta sig friheten att inom sig behålla de som inte respekterar disciplinen utan bryter upp den samlade handlingslinje som behövs för att effektivt genomföra det politiska beslutet.

10. Denna kombination av **samlad central ledning och demokratisk diskussion på organisationens olika nivåer** är det som kallas demokratisk centralism. Det handlar om en dialektisk kombination: under komplicerade politiska skeenden, som revolutionärt uppsving eller krig, finns ingen annan lösning än att framhålla den centrala ledningen; under lugnare tider, när händelseutvecklingen går långsammare, bör den demokratiska sidan framhållas.

11. Jag kan personligen inte se hur en politisk handlingslinje skulle kunna utföras framgångsrikt **om inte alla följer den**, och för det tror jag inte det finns någon annan metod än demokratisk centralism, om samförstånd inte har uppnåtts.

12. En på rätt sätt genomförd kombination av centralism och demokrati främjar ledarnas initiativtagande och framför allt medlemmarnas. Bara ett handlingsprogram som främjar nyskapande på alla den politiska eller sociala organisationens nivåer kan leda till framgång i vår kamp. En ofullständig inre demokrati hämmar medlemmarnas nyskapande initiativ, med påföljande sämre resultat av de politiska insatserna. I praktiken påverkar deras initiativ ansvars känslan, arbetets organisering, modet och förmågan att lösa problem, uttrycka uppfattningar, kritisera felaktigheter, liksom att omsorgsfullt och kamratligt kontrollera de högre nivåerna.

13. Bara med en på rätt sätt genomförd kombination av centralism och demokrati kan beslut tas som också kan genomföras effektivt, **för de som har deltagit i diskussionen och besluten blir mer benägna att ta ansvar för genomförandet.**

14. När den demokratiska centralismen tillämpas är det **viktigt att inte att försöka använda små majoriteter för att slå ner på de som blev kvar i minoriteten**. Mognare sociala och politiska rörelser inser att det är meningslöst att tvinga fram åtgärder som antagits med knapp marginal. De inser att om ett stort flertal av medlemmarna inte är övertygade om de åtgärder som ska vidtas är det bättre att låta saken mogna tills fler själva inser att det är rätt åtgärder. Det undviker de olycksaliga, förödande inre splittringar som brukar plåga vänsterns partier

och rörelser och att stora misstag begås som får allvarliga följder.

BIBLIOGRAFI över MARTA HARNECKERs texter i ämnet:

- *La izquierda después de Seattle*, Siglo XXI España, 2002. Vänstern efter Seattle.
- *La izquierda en el umbral del Siglo XXI. Haciendo posible lo imposible*, Vänstern i 2000-talets gryning. Publicerad i: México, Siglo XXI Editores, 1999; España, Siglo XXI Editores, 1a ed., 1999, 2a ed., 2000 y 3a ed., 2000; Cuba, Editorial de Ciencias Sociales, 2000; Portugal, Campo das Letras Editores, 2000; Brasil, Paz e Terra, 2000; Italia, Sperling and Küpfer Editori, 2001; Canadá (francés), Lantôt Éditeur, 2001; El Salvador, Instituto de Ciencias Políticas y Administrativas Farabundo Martí, 2001.
- *Vanguardia y crisis actual o Izquierda y crisis actual*, Förtruppen och dagens kris, eller Vänstern och dagens kris, Siglo XXI España, 1990. Publicado en: Argentina, Ediciones de Gente Sur, 1990; Uruguay, TAE Editorial, 1990; Chile, Brecha, 1990; Nicaragua, Barricada, 1990. Con el título *Izquierda y crisis actual*: México, Siglo XXI Editores, 1990; Perú, Ediciones Amauta, 1990; Venezuela, Abre Brecha, 1990; Dinamarca, Solidaritet, 1992.

Minoriteter kan ha rätt

Översättning: Martin Fahlgren

1. Demokratisk centralism innebär inte bara att minoriteten underordnas majoriteten, utan också att **majoriteten visar respekt för minoriteten**.
2. Minoriteten bör varken krossas eller marginaliseras, den bör respekteras. Inte heller bör det krävas av minoriteten att den helt underordnar sig majoriteten. Minoriteten måste **utföra de uppgifter som föreslagits av majoriteten** vid varje konkret politisk sammanhang, men **de ska inte behöva avstå från sina politiska, teoretiska och ideologiska övertygelser**. Tvärtom är det minoritetens skyldighet att fortsätta att kämpa för att försvara sina idéer tills de andra övertygats eller de själva övertygats om den andras idéer.
3. Varför ska minoriteten fortsätta att försvara sin ståndpunkt och inte bara ge vika för majoritetens ståndpunkt? Eftersom **minoriteten kan ha rätt**, därför att dess analys av verkligheten kan stämma bättre med verkligheten eftersom den kan ha förmått att bättre avläsa de aktuella styrkeförhållandena, eller bättre förstått de verkliga motiven hos särskilda samhällskrafter.

Därför ska de som har minoritetssynpunkter vid en viss tidpunkt inte bara ha rätten, utan faktiskt vara skyldiga att försvara sina ståndpunkter, kämpa för att övertyga så många aktivister som möjligt om dessa ståndpunkter genom en hälsosam intern debatt.

4. Vi hänvisar till en ”**hälsosam debatt**”, eftersom vi måste börja med att erkänna att vi aldrig har hela sanningen. De som inte delar våra idéer kan ha rätt. Dessutom bör vi inte personifiera diskussionen. Istället för att försöka bevisa *vem* som har rätt bör vi kollektivt försöka räkna ut *vad* som är rätt. De bästa ledarna är de som gynnar en process som gör det möjligt för kollektivt att avgöra **vad** som är rätt.

5. Dessutom, **om majoriteten är övertygad om att dess förslag är korrekta, då har den ingenting att frukta av en idédebatt**. Tvärtom bör den uppmuntra till det och försöka övertyga minoriteten. Om majoriteten fruktar en konfrontation av ståndpunkter, då är det förmodligen ett tecken på politisk svaghet.

6. Är inte detta fallet om vi tittar på några av vänsterpartierna och de sociala rörelserna i Latinamerika? **Hur många splittringar hade kunnat undvikas om minoritetens ståndpunkter hade respekterats?** Istället har vid många tillfällen hela tyngden av den byråkratiska apparaten använts för att krossa dem, lämna dem med inget annat val än splittring.

7. Ibland anklagas minoriteter för att vara splittrande av den enkla anledningen att de vill att deras idéer ska respekteras och att de ska ges utrymme för att diskutera dem. Kan det vara så att de verkliga splittrarna är de som provocerar fram splittring genom att lämna minoriteten med inget annat alternativ än att bryta sig ur om de hoppas kunna fortsätta att kämpa mot ståndpunkter som de anser vara fel?

8. Frågan om majoriteter och minoriteter gäller även **motsättningar eller icke-korrespondens mellan representanter och de representerade** (gräsrotterna). Detta fenomen kan uppstå av olika skäl, inklusive den organiska oförmågan hos dem som representerar den verkliga majoriteten att uppnå en bättre representation i massorganisationerna; en formell majoritets byråkratiska manövrer och oärliga metoder för att behålla sina maktpositioner; den snabba förändringen i det politiska medvetandet hos de som valt dessa representanter på grund av den revolutionära processens utveckling. När en sådan förändring i medvetandet sker, kan de som bara några dagar tidigare representerade majoriteten nu inte längre göra det eftersom människor har mognat, de anser nu att andra som hade föreslagit att representera dem på ett annat sätt trots allt hade rätt. Under sådana omständigheter kan en majoritet förvandlats till endast en formell sådan. Om ett nytt val skulle hållas, skulle nya människor väljas.

9. Vänsterns nya kultur bör också återspeglas i ett annat sätt att välja ledande organ i politiska organisationer. Under lång tid trodde man att om en viss tendens eller sektor av partiet vann majoritet i interna val, skulle alla ledande positioner fyllas av kadrer från denna tendens. I en viss mening, var den rådande idén att ju homogenare ledning, desto lättare det skulle vara att leda organisationen.⁴ Idag tenderar det att råda andra kriterier: **ett ledarskap som bättre speglar den interna maktbalansen verkar fungera bättre, eftersom det hjälper till att få alla partimedlemmar, och inte bara den aktuella majoriteten, att känna sig mer delaktiga i genomförandet av de uppgifter som ledarskapet föreslår.**

10. Men en pluralistisk ledning längs de linjer som vi föreslår, kan bara bli effektiv om **organisationen har en verkligt demokratisk kultur**, för om så inte är fallet, då kommer ett sådant tillvägagångssätt att producera en våg av oro och göra organisationen oregerlig.

⁴ Lagg märke till att detta är en stalinistisk idé som tog form under 1920-talet. Innan dess hade man inga sådana kriterier – i ledningen ingick flera riktningar/tendenser (t ex vänsterkommunisterna 1917-18 och Arbetaroppositionen i början av 1920-talet) – Öa

11. Dessutom kräver en verklig demokratisering av den politiska organisationen ett effektivt deltagande av partimedlemmarna i val av ledare: dessa bör väljas utifrån ideologiska och politiska ställningstaganden snarare än personfrågor. Därför är det viktigt att de olika ståndpunkterna som man har att välja mellan är välkända bland partimedlemmarna via interna publikationer. Det är också mycket viktigt att säkerställa att nomineringar utförs på ett demokratiskt sätt och att ha slutna omröstningar.

12. Slutligen är det viktigt att förstå att när den politiska organisationen praktiserar en intern demokratisk kultur, uppvisar en nivå av intern tolerans och en förmåga att agera på ett enat sätt, även när det finns meningsskiljaktigheter, erbjuds de sociala rörelserna ett positivt exempel som de sedan kan försöka imitera.

Lästips – mer av/om Marta Harnecker

[Kyrkan och den sandinistiska revolutionen](#)

[Fidel, idag och för alltid.](#)(minnesruna över Castro)

Daniel Hedlund: Kortfattad recension av Harneckers senaste bok [En värld att bygga](#)

Alex Fuentes: [Om Marta Harnecker](#)